

Bu yazı **Mustafa ÇOLAK** tarafından yazılmıştır.

HZ. ÂDEM (A.S.)¹

Âdem (a.s) ın kıssasına geçmeden evvel, hem “**kıssa**” kavramına bakmak hem de Kur’an-ı Kerim’deki kıssalara dair yapılacak birçalışmada dikkat edilmesi gerekli hususlara dikkat çekmek isabetli olacaktır.

Sözlükte “ bir kimsenin izini sürmek, ardınca gitmek, bir kimseye bir haber veya sözü bildirmek” anlamına gelir. Bir kimse yahut bir şeye ait hadiselerin adım adım, nokta nokta takip edilerek anlatılması/hikâye edilmesi anlamını taşır. Kıssada anlatılan olayların “ önemli ve ilginç ” ve “ doğru ve gerçekçi” vasıfları, kıssayı hikâyeden ayırır.

Kur’anda “kıssa” kelimesi geçmez. **Kasas** ve **kassa** kelimeleri geçer. Kasas (isim olarak kullanılır ‘hikâye’) : Ali-İmran 3/62, El-A’raf:7/176, Yusuf 12/3, El-Kasas 28/25. Kassa (fiil olarak ‘hikâye etmek’) ve iki yerde de ‘bir kimsenin izini sürüp ardınca gitmek’ anlamlarında kullanılmıştır. Birinci anlamına Kur’an-ı Kerim’de; 4/164, 6.57.130, 7.7.35.101, 11.100.120, 12/35, 16/118, 18/13, 20/99, 27/76, 40/78 ayetlerinde kullanılmıştır. İkincil anlamı ise 18/64, 28/11 ayetlerindeki kullanımdır.

Kasas kelimesi ve türevleri dışında Kur’an’da bu anlamda nebe, enba, hadis ve mesel (temsil, bu kavram tarihi gerçeklik yanında sembolik ve farazi nitelikte taşıyabilir, örneğin ‘Çölde ateş yakan adam’ , ‘sağanağa tutulmuş kimse’, ‘efendilerin çekiştiği köle’ vb.) kavramları da kullanılmıştır.

Kıssa Türleri

Bu tasnif, kıssaların mahiyetleri itibariyle yapılmıştır.

1. Tarihi Kıssalar

Peygamber kıssaları, bazı şahsiyet ya da olaylara dair kıssalar (Firavun, Nemrud, Karun, Ashab-ı Kehf, Ashabül Karye, Ashabül Fil, Ashabül Uhdud vb.)

2. Kur’an’ın nuzülü sırasında meydana gelen olaylar İsrâ, Miraç, Hicret, Bedir, Uhud, Hendek, Huneyn, Hudeybiye vb.

3. Gaybi Kıssalar

¹ Bu metnin yazılmasında, İslam Ansiklopedisi “ Âdem” ve “Kıssa” maddeleri ile İhsan Fazlıoğlu’nun “ Tarih ve Felsefe İlişkisi” çalışmasından faydalanılmıştır.

Hız. Âdem'in yaratılışı, Kıyamet sahneleri, ahiret, cennet-cehennem vb. konularının ibret maksadıyla kıssa forumunda anlatılması

Kıssaların Gayeleri

1. Evvele mirde, Kur'an'ın indiriliş amacında da olduğu gibi temel fikirlere odaklanmak. Allah'ın birliği, O'na itaat ve kulluk, ahiret inancı gibi.
2. Bütün peygamberlerin İslam dinini tebliğ ettiğini, bu sebeple hepsinin de Allah'ın birliği, ahiret inancı, iyiliği emr kötülükten nehy gibi temel hedeflerde birleştiiğini göstermek.
3. Hz. Muhammed'in peygamber, Kuranın vahy mahsulü olduğunu ispatlamak.
4. İbret ve ders alınmasını sağlamak... İyi ve kötünün modellerini ortaya koyarak, erdemlere ve ahlaki olgunluğa teşvik, kötülükten sakındırmak...
5. Allah'ın kudretine dikkat çekmek ve tarihsel süreç içerisinde O'nun tecellilerini göstermek...
6. Hz. Peygamber'in ve mü'minlerin felaket ve sıkıntılara karşı dayanma gücünü arttırmak. Hz. Âdem'den beri süregelen değişmez tarihi gerçekliği hatırlatmak.

Kıssaların Anlatım Yöntemi

1. Tarihi olayların ayrıntılarına girmeden, zaman/mekân/kişiler/kronolojiyi merkeze almadan ibret/tebliğ ve irşad hususları merkeze alınır.
2. Olaylar maksada yetecek kadar anlatılır.
3. Tekrar

Vahyin iniş sürecinde dinamik olarak "İslam Toplumu" nun inşası hedeflemiştir. İnsan unutkandır, zikr ile ona hatırlatma, teyakkuz halinde tutma gereği vardır. Her tekrar, hayatın farklı vechelerine muhataplıktan ötürü, yeniden inşayı gerekli kılmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'deki Kıssalar Üzerinde Çalışma Yaparken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar:

1. Kur'an-ı Kerim'in kıssaları anlatırken uyguladığı yöntemi göz önünde bulundurarak; ibret/tebliğ/irşad hususlarını ön plana çıkarmak.

2. Üzerinde çalışacağımız kıssaya dair ayetleri çıkarıp, ele alacağımız konu ve kavramlara göre tasnif etmek ve ayetleri tefsirleri ve siyak/sibakları mucibince çalışmak.
3. Tarihsel arka planı, zemini tesviye etmek için, okumak. Tespitin mümkün olması halinde, kıssanın ait olduğu dönemdeki cari varlık anlayışını, insan anlayışını ve toplumsal yapıyı öğrenmek. Burada kritik eşik; “İsrailliyat” hususunu gözden kaçırmaktır. Peygamber telakkisine, Kur’an’ın akidevi ve kavramsal çerçevesine halel getirecek açıklama biçimlerine itibar etmemek gerekir.
4. İncelediğimiz Kıssa’nın ana mesele ve kavramlarını belirlemelidir. Düşünmek, haddi zatında, kavramlar arasında ilişki kurmaktır. Tefekkürün semeresi “fikir”dir. Bu fikirlerin bizi belli bir amaç (niyet) doğrultusunda eyleme sevketmesi tedebbür ile olacaktır. Maksadımız murad-ı ilahiyi anlamak ve ona göre eylemek, ibret aldığımız hususları hem nefsimizde hem de toplumda ikame etmek ise, bu maksadımıza mebni olarak tefekkürümüzün (tedebbür) semeresi tedbir olacaktır. Eylemlerimiz, peşine düştüğümüz bu “anlam”ın cisimleşmiş hali olacaktır.
5. Kıssalarda anlatılan hususları hem kendi bağlamında hem de Kur’an-ı Kerim’in genel kavramsal sistematiği içerisinde değerlendirmeliyiz. Aksi taktirde ulaşacağımız sonuçlar, ya günümüzün kavramlarıyla gidip geçmişi anlamaya çalışma (anakronizm) ya da geçmişi, günümüzdeki pratiği sağlayacak (meşrulaştıracak) şekilde örgütleme (whiggism) durumuna bizi düşürecektir.
6. İslam düşüncesi, “tarih anlayışı”nı dönüştürmüştür. Klasik dönemde tarih, bilim kabul edilmemiştir. Oysa nesne ile o nesneyi bilen özne’nin tarihi (historik) hale dönüştürülmesi en açık biçimde İslam Tarihi’nde ortaya çıkıyor. Çünkü din, peygamberin hayatına bağlıdır. Dinin bilgice (epistemolojik olarak) dayanağı tevatür’dür. Tevatür bilginin zaman içinde, nesiller arası aktarımı demektir ve tamamen tarihi bir hadisedir. Bu tarihi aktarıma eklenerek mü’min kendi hayatında dini görünür kılar. Bu cümleden, kıssalar bu yaklaşım içerisinde önemli bir argümandır. Mümin’in geçmişle psikolojik ve ontolojik olarak bağ kurmasına elverdiği gibi, kıssalardan aldığı ibret ve akibetini bilmeden mütevellit de geleceği öngörme hassasına kavuşur. Bu durum hem epistemolojik güvenliği tesis eder hem de akibetinden emin olmanın getirdiği bir özgüveni inşa eder. (Tabi akibete dair bilgi, sapma olması durumunda, çift yönlü vuku bulabileceği için, zihni ve ameli teyakkuz durumunu da beraberinde getirir. Çünkü gaflet dışında akıllı kullanan hiçbir kavim kendini Allah’ın azabının hiçbir şekilde kendilerine isabet etmeyeceği zehabına kapılmaz.)

Bu kısa ve genel açıklamalardan sonra Hz. Âdem(a.s) ‘ın kıssasına geçebiliriz. Çalışmada yöntem olarak, kıssa dâhilindeki ana kavram ve meselelerin tespit edilmesi, bu başlıklara tekâbül eden ayetlerin çıkarılması ve konunun o merkezde yukarıda özetlenen kriterler mucibince detaylandırılması yöntemi kullanılmıştır.

1. Âdem

İslami kaynaklarda insanlığın atası olması sebebiyle **ebu'l-beşer** ve **safiyyullah** unvanlarıyla anılmaktadır. ("Şüphesiz, Allah, Adem'i, Nûh'u, İbrahim ailesini (soyunu) ve İmran ailesini (soyunu) birbirinden gelmiş birer nesil olarak seçip âlemlere üstün kıldı. Allah her şeyi hakkıyla iştir, hakkıyla bilendir." (Ali-İmran. 33). Adem kelimesi, kökenini İbranice kökenli kabul edenler için, kırmızı(toprağa atıf) ve insan türü için kullanılan müşterek bir isim anlamına gelir. Kelimenin kökeninin Arapça olduğunu ileri süren görüşlere göre ise, tip, örnek, insicam, ülfet gibi anlama gelen kelimelerden türemiştir.

Bu kavram altında "**insan**" ve "**beşer**" kelimeleri detaylandırılmalıdır. İnsanın biyolojik tarafı ya da topraktan gelen hususiyetleri literatürde beşer kelimesi üzerinde temellendirilir. Beşerin insan kategorisine gelmesinin ilk tezahürü onun yaratıcı tarafından **muhattab** alınması ile başlamaktadır. Muhattab alınan insan bu haliyle yeryüzüne salıverilmiş değil özenle bırakılmıştır. Kendisine peygamberler gönderilmiş, vahiyle desteklenmiştir. Böylece muhattab alınma şerefine erdirilen insan devamında **mükellef** de kılınmıştır, dolayısıyla yaptığı her şeyden **mesul** dür. ("Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten kaçındılar, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim çok cahildir. (Allah bu emaneti insanlara vermek suretiyle), münafık erkeklere ve münafık kadınlara, müşrik erkeklere ve müşrik kadınlara azap edecek, inanan erkeklerin ve inana kadınların da tevbesini kabul buyuracaklardır. Allah bağışlayandır, merhamet edendir." (Ahzab: 72–73)

2. Âdem'in Yaratılışı

"Şüphesiz Allah katında (yaratılışları bakımından) İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir: Onu topraktan yarattı. Sonra ona "ol" dedi. O da hemen oluverdi(Ali İmran: 59)."Kur'an-ı Kerim'e göre Âdem'in yaratılışı diğer insanların yaratılışı gibi değildir. Toprakten yaratılmıştır ve Allah'ın "ol" demesiyle oluvermiştir. Yaratıldığı maddeye dair farklı kelimeler kullanılmıştır: Toprak (turab), su (mâ'), çamur (tîn), yapışkan çamur (tîn lâzib), kurumuş çamur (salsâl).

Yaratılışla ilgili ayetlerden yaratılışın belli bir gelişme seyri takip ettiği ve süresi bilinmemekle birlikte belli bir zaman içinde tamamlandığı sonucu çıkarılabilir: "İnsan (henüz) anılır bir şey değilken (yaratılmamışken) üzerinden uzunca bir zaman geçti.(İnsan: 1). Burada sürenin miktarını ve keyfiyetini bilmiyoruz. Bu gelişme hiçbir zaman, ilahi irade ve kudretin tesiri olmaksızın, tabii bir tekâmül şeklinde anlaşılmalıdır. Âdem topraktan ve tamamıyla

bağımsız bir canlı türün ilk atası, yeryüzünde öteki bütün canlı ve cansız varlıkların aksine yükümlü ve sorumlu tutulan ve bunun için gerekli manevi, ahlaki, zihni ve psikolojik kabiliyetlerle donatılmış bir varlık olarak yaratılmıştır.

“Hani, Rabbin meleklerle, "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" demişti. Onlar, "Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamdederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz." demişler, Allah da, "Ben sizin bilmediğinizi bilirim" demişti.”(Bakara:30)

“Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde bir gözetleyicidir.” (Nisa:1)

“ O ki, yarattığı her şeyi güzel yaptı. İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı”(Secde:7)

“ Hani, Rabbin meleklerle şöyle demişti: "Muhakkak ben çamurdan bir insan yaratacağım. Onu şekillendirip içine ruhumdan üflediğim zaman onun için saygı ile eğilin(secde edin).” (Sâd: 71–72)

Âdem'in yaratılışına dair ayetlere baktığımız zaman, yaratılışındaki maya olarak çamura dikkat çekilmesinin yanında onun insan hüviyetini kazanması ve meleklerin secde etmesini gerektiren hususiyeti, O'na Allah'ın ruhundan üflemesi olduğunu görmekteyiz. Bu haliyle insan bilkuvve (potansiyel olarak) hem kan dökücü özelliği havi olduğu gibi hem de Allah'ın yeryüzündeki iradesini temsil etmek üzere yaratılmış olan **halifesi** mertebesini taşımaktadır.

3. Secde

- a. Meleklerin secdeye davetinin sebebi yukarıdaki ayet de bahis konusu edildiği gibi ona Allah'ın ruhundan üflenmiş olması yani İsa'nın rahmani boyutu ve Allah'ın bu durumdan hikmet mu'rad etmesindedir. ("Ben sizin bilmediğinizi bilirim")
- b. Allah, Âdem'i halife tayin edince ona bütün isimleri öğretti. Katından bir bilgiyle destekledi. Bu durum da insanı aziz kılan ve melekleri secdeye davetin sebeplerinden biridir.” Allah Âdem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklerle göstererek, "Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin" dedi. Melekler, "Seni bütün eksikliklerden uzak tutarız. Senin bize öğrettiklerinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Şüphesiz her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin" dediler. Allah şöyle dedi: "Ey Âdem! Onlara bunların isimlerini söyle." Âdem, meleklerle onların isimlerini bildirince Allah, "Size, göklerin ve yerin gaybını şüphesiz ki ben

bilirim, yine açığa vurduklarınızı da, gizli tuttuklarınızı da ben bilirim demedim mi?" dedi." (Bakara 31–33)

"Secde" kavramı dolayımın da Âdem kıssasında karşımıza çıkan iki önemli tavır vardır. Birincisi meleklerin tavrında ortaya çıkan " itaat" kavramı ikincisi ise İblis'in tavrında ortaya çıkan "tekebbür"(büyüklenme) ve onun tabii neticesi olarak "isyan" kavramıdır.

"Hani meleklerle, "Âdem için saygı ile eğilin" demiştik de İblis hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişler, İblis (bundan) kaçınmış, büyüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştu."(Bakara:34)

"Andolsun, sizi yarattık. Sonra size şekil verdik. Sonra da meleklerle, "Adem için saygı ile eğilin" dedik. İblisten başka hepsi saygı ile eğildiler. O, saygı ile eğilenlerden olmadı. Allah, "Sana emrettiğim zaman seni saygı ile eğilmekten ne alıkoydu?" dedi. (O da) "Ben ondan hayırlıyım. Çünkü beni ateşten yarattın. Onu ise çamurdan yarattın" dedi." (Araf: 11–12)

"Hani Rabbin meleklerle, "Ben kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş balçıktan bir insan yaratacağım Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman, onun için hemen saygı ile eğilin" demişti. Bunun üzerine bütün melekler saygı ile eğildiler. Ancak İblis, saygı ile eğilenlerle beraber olmaktan kaçındı. Allah, "Ey İblis! Saygı ile eğilenlerle beraber olmamandaki maksadın ne?" dedi. İblis dedi ki: "Ben, kuru bir çamurdan, şekillenmiş balçıktan yarattığın insan için saygı ile eğilemem."(Hicr. 28–33)

"Hani meleklerle, "Âdem için saygı ile eğilin" demiştik, onlar da saygı ile eğilmişlerdi. Yalnız İblis saygı ile eğilmemiş, "Hiç ben, çamur halinde yarattığın kimse için saygı ile eğilir miyim?" demişti"(İsra:61)

"Hani biz meleklerle, "Âdem için saygı ile eğilin" demiştik de İblis'ten başka hepsi saygı ile eğilmişlerdi. İblis ise cinlerdendi de Rabbinin emri dışına çıktı. Şimdi siz, beni bırakıp da İblis'i ve neslini, kendinize dostlar mı ediniyorsunuz? Hâlbuki onlar sizin için birer düşmandırlar. Bu, zalimler için ne kötü bir bedeldir." (Kehf:50)

"Hani meleklerle, "Âdem için saygı ile eğilin" demiştik de, İblis'ten başka melekler hemen saygı ile eğilmişler; İblis bundan kaçınmıştı." (Taha:116)

"Onu şekillendirip içine ruhumdan üflediğim zaman onun için saygı ile eğilin." Derken bütün melekler topluca saygı ile eğildiler. Ancak İblis eğilmedi. O büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu. Allah, "Ey İblis! "Ellerimle yarattığıma saygı ile eğilmekten seni ne alıkoydu? Büyüklük mü tasladın, yoksa üstünlerden mi oldun?" dedi. İblis, "Ben ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın" dedi." (Sad: 72–76)

İslam'da Allah'tan başkasına ibadet maksadıyla secde etmek küfür olduğundan, meleklerin Hz. Adem'e secde etmesi, İslam alimlerince ibadet secdesi değil, saygı secdesi bir nev'i biat olarak yorumlanmıştır. Ayet meallerinde esas aldığımız Diyanet mealinde de Âdem'e secde ibaresi, " saygı ile eğilmek" olarak karşılanmıştır.

İblis'in ilahi emre, olan bitene bizatihi şahitlik etmesine rağmen itaat etmemesinin sebebi ayetlerden de görüleceği üzere tekebbürüdür. Büyüklük taslayarak ateş ile toprak arasında kıyasa girişmesinin yanında, İblis'in, Âdem'in halife tayin edilmesinin ve Allah'tan kelimeleri öğrenmiş olmasının çamurdan yaratılana yaraşmayacağı düşüncesi de vardır. İslam, "silm" kökünden gelmektedir, teslim olmak anlamına gelir. Allah'a teslim olmakla İslam dairesine girmiş oluruz,"itaat" merkezi bir kavramdır.

İblis bu tekebbürü ve isyanı dolayısıyla lanetlenerek Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmıştır. O da Allah'tan kıyamete kadar Ademoğullarını saptırmak için izin istemiş, Allah da ona bu fırsatı vermiştir:

" Allah şöyle dedi: "Öyle ise çık oradan (cennetten), çünkü sen kovuldun."Şüphesiz benim lanetim hesap ve ceza gününe kadar senin üzerindedir." İblis, "Ey Rabbim! Öyle ise bana insanların diriltilecekleri güne kadar mühlet ver" dedi. Allah şöyle dedi: "Sen o bilinen vakte (kıyamet gününe) kadar mühlet verilenlerdensin." İblis, "Senin şerefine andolsun ki, içlerinden ihlâslı kulların hariç, elbette onların hepsini azdıracam" dedi. (Sad: 77—83)

" Allah, "Şimdi in aşağı oradan. Çünkü senin orada büyüklük taslamak haddine değil! Hemen çık! Çünkü sen aşağılıklardansın" dedi. Şeytan dedi ki: "(Öyle ise) bana insanların tekrar diriltilecekleri güne kadar süre ver. Allah da, "Sen süre verilenlerdensin" dedi. Şeytan dedi ki: "(Öyle ise) beni azdırmama karşılık, yemin ederim ki, ben de onları saptırmak için senin dosdoğru yolunun üzerinde elbette oturacağım." "Sonra (pusu kurup) onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım ve sen onların çoğunu şükreden (kimse)ler bulamayacaksın." Allah dedi ki: "Yerilmiş ve kovulmuş olarak çık oradan. Andolsun, onlardan sana kim uyarırsa sizin, hepinizi cehenneme doldururum." (Araf:13—18)

"Allah, "Öyleyse çık oradan, çünkü sen kovuldun. Şüphesiz hesap gününe kadar lânet senin üzerindedir" dedi. İblis: "Rabbim! Öyle ise onların tekrar diriltilecekleri güne kadar bana mühlet ver" dedi. Allah da, "O halde sen vakti (yalnızca benim tarafımdan) bilinen güne (kıyamete) kadar mühlet verilenlerdensin" dedi. İblis, "Rabbim! Beni azdırmama karşılık, andolsun ki yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim, içlerinde ihlâsa erdirilmiş kulların hariç, onların hepsini azdıracam" dedi. Allah, "İşte bu bana ulaştıran dosdoğru yoldur. Azgınlardan sana uyanlar dışında, kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur" dedi. Şüphesiz cehennem, onların hepsinin buluşacağı yerdir. (Hicr: 34—43)

" Hani meleklerle, "Âdem için saygı ile eğilin" demiştik, onlar da saygı ile eğilmişlerdi. Yalnız İblis saygı ile eğilmemiş, "Hiç ben, çamur halinde yarattığın kimse için saygı ile eğilir miyim?" demişti. Yine demişti ki: "Benden üstün tuttuğun kişi bu mu, söyler misin? Andolsun eğer beni kıyamete kadar ertelersen, onun soyunu, pek azı hariç, (azdırarak) kontrolüm altına alacağım." Allah şöyle dedi: "Çekil, git". Onlardan kim sana uyarırsa kuşkusuz cehennem tam bir karşılık olarak hepinizin cezası olacaktır."(Haydi) onlardan gücünün yettiğinin ayağını çağrıyla kaydır. Atlıların ve yayalarınla onların üzerine yürü. Onların mallarına ve evlatlarına ortak ol. Onlara vaadlerde bulun." Hâlbuki şeytan onlara aldatmadan başka bir şey

va'detmez. "Şüphesiz, (gerçek) kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin olmayacaktır. Vekil olarak Rabbin yeter!" (İsra 61–65)

Ayetlerden de sarahaten anlaşılacağı üzere, aslolan secde etmek suretiyle Allah'a itaat etmektir. Kıyamete kadar da Allah'a secde edenler ile secdeden imtina edip şeytanın yolundan gidenler arasında bir mücadele vuku bulacaktır. Allah'ın katında olanı hayırlı telakki eden, şeytanın ve dolayısıyla küfrün bahşedeceği mümkün payeleri reddedenlere ise, şeytanın bir hâkimiyeti söz konusu olamayacaktır.

4. Günah/Cennet'ten Çıkarılma/Tevbe/İnsanın Dünya Hayatı'ndaki Serüveninin Başlaması

"Dedik ki: "Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin, ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz." Derken, şeytan ayaklarını oradan kaydirdi. Onları içinde buldukları konumdan çıkardı. Bunun üzerine biz de, "Birbirinize düşman olarak inin. Sizin için yeryüzünde belli bir süre barınak ve yararlanma vardır" dedik." Derken, Âdem (vahy yoluyla) Rabbinden birtakım kelimeler aldı, (onlarla amel edip Rabb'ine yalvardı. O da) bunun üzerine tövbesini kabul etti. Şüphesiz o, tövbeleri çok kabul edendir, çok bağışlayandır. İnin oradan (cennetten) hepiniz. Tarafımdan size bir yol gösterici (peygamber) gelir de kim ona uyarsa, onlar için herhangi bir korku yoktur, onlar üzölmeyeceklerdir" dedik. İnkâr edenler ve ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte bunlar cehennemliktir. Onlar orada ebedî kalacaklardır." (Bakara 35–39)

"Ey Âdem! Sen ve eşin cennette kalın. Dilediğiniz yerden yiyin. Fakat şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa zalimlerden olursunuz." Derken şeytan, kendilerinden gizlenmiş olan avret yerlerini onlara açmak için kendilerine vesvese verdi ve dedi ki: "Rabbiniz size bu ağacı ancak, melek olmayasınız, ya da (cennette) ebedi kalacaklardan olmayasınız diye yasakladı. "Şüphesiz ben size öğüt verenlerdenim" diye de onlara yemin etti. Bu suretle onları kandırarak yasağa sürükledi. Ağaçtan tattıklarında kendilerine avret yerleri göründü. Derhal üzerlerini cennet yapraklarıyla örtmeye başladılar. Rableri onlara, "Ben size bu ağacı yasaklamadım mı? Şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?" diye seslendi. Dediler ki: "Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz." Allah dedi ki: "Birbirinizin düşmanı olarak inin (oradan). Size yeryüzünde bir zamana kadar yerleşme ve yararlanma vardır." Allah dedi ki: "Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan (mahşere) çıkarılacaksınız." Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik. Takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır. Bu (giysiler), Allah'ın rahmetinin alametlerindendir. Belki öğüt alırlar (diye onları insanlara verdik). Ey Âdemoğulları! Avret yerlerini kendilerine açmak için, elbiselerini soyarak ana babanızı cennetten çıkardığı gibi, şeytan sizi de saptırmasın. Çünkü o ve kabilesi, onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz şeytanları, iman etmeyenlerin dostları kılmışızdır." (Araf: 19–27)

“Derken şeytan onun aklını karıştırıp “Ey Âdem! Dedi, sana ebedilik ağacını ve sonu gelmez bir saltanatı göstereyim mi?”.Nihayet ondan yediler. Bunun üzerine kendilerine ayıp yerleri görüldü. Üstlerini cennet yaprağı ile örtmeye çalıştılar.(Bu suretle) Âdem rabbine asi olup yolunu şaşırđı. Sonra Rabbi onu seçkin kıldı; tevbesini kabul etti ve doğru yola yöneltti. Dedi ki:” Birbirinize düşman olarak hepiniz oradan (cennetden) inin! Artık benden size hidayet geldiğinde, kim benim hidayetime uyarısa o sapmaz ve bedbaht olmaz. Kim de beni anmaktan yüz çevirirse şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı olacak ve biz onu, kıyamet günü kör olarak haşredeceğiz.” (Taha: 120–124)

Bu başlık altındaki ayetleri incelediğimiz zaman şu sonuçları elde etmek mümkündür:

1. Öncelikle, kaynaklarda uzun tartışma konusu yapılmakla birlikte bu metinde, Âdem’in kovulduğu“cennet”in mevkii(yeryüzünde mi yoksa darul huld anlamındaki müminlere vadedilen cennet mi olduğu konusu), yasak ağacın türü konusu ve Âdem’in yeryüzünün neresine indirildiği, Havva ile nasıl buluştuğu ve insan neslinin sonrasında nasıl devam ettiği hususlarına girilmemiştir.
2. Her insan annesinden masum olarak ve İslam fitratı üzerine doğar. Hıristiyan teolojisindeki gibi ilk günah ile hayatına başlamaz (vaftiz inancı bu ilk günahı arınma inancına dayanır). İslam fitratı üzerine doğan insan kendisinde taşıdığı bilkuve özelliklerini ya itaat için ya da şeytanın yolundan gitmek için kullanır.
3. Yeryüzünde bir cennet kurmak mümkün değildir. Yeryüzünde tevhid ile şirkin mücadelesi namütenahidir. İnsandaki kan dökücü özelliğinin bulunması da yeryüzünde cennetin ikamesine ayrıca engeldir. İnsanın cenneti tekrar kazanması, onun bu dünyada yaşayacağı hayat ve yaratıcısı ile kuracağı ilişkiye bağlıdır.
4. Günahı insandan boşandıran ilk saik, şeytanın vesvesesidir. Nasihatçı kimliğiyle gelir. İnsandaki ebedilik arzusunu kanırtarak onu yoldan çıkarır. Dünya hayatında da insanı elde edeceği mal diyeceği yüksek binalar ile ebediymişcesine yoluna davet eder şeytan. İnsanın şeytana kulak kabartmasındaki temel neden budur. İnsan unuttur ve gaflete düşer. Ana babasını şeytanın nasıl ayarttığını ve asıl dönüş yurdunun neresi olduğunu unuttuğu gibi.
5. Şeytana uymanın yani günahın ilk tezahürü, insanın avret yerlerinin kendine görünmesi, kendi çıplaklığıyla başbaşa kalmasıdır. Bu, insanın beşer yanına mahkûm olması, çamurdan getirdiği özelliklerle başbaşa kalmasıdır. Günah, sonrası iki tavır kendini göstermiştir. Ya azgınlığı katmerlendirerek devam ettirmek ya da Âdem’in yaptığı gibi “tevbe” ile tekrar yaratıcı ile ünsiyet kurup insanlık mertebesini tekrar kuşanmak. İnsanlaştıkça edebe, insanlaştıkça hâya ya doğru yol alınır.(Peygamber efendimizin “ utanmıyorsan dilediğini yap” demesi de bundandır.).İnsan her daim huzurdadır. Hazır olanlar ancak huzurda olmanın hakkını verebileceklerdir. Mesele haddini bilme meselesidir. Şeytan, aynel yakın hakikatle temas etmesine rağmen, haddini bilmedi ve tekebbür ederek secdeden imtina etti. Adem’in ilk günahı da

,unutması kadar haddini bilmemesinden kaynaklanmaktadır.Ebediliği, Allah'ın iradesi dışında bir ağacın meyvesinden devşirebileceği zehabına kapılması da, insanın yaratılmış olduğunu, kul olduğunu unutup haddini bilmemesindedir.

6. İnsan meleklerden farklı olarak irade (ve ihtiyar yetisi) sahibidir. Allah'ın öğrettiği kelimelerle(kendisine bahşedilen bilme yetisi ve akıl ile) ancak hayrı irade ettiği vakit meleklerle üstün tutulabilir. Âdem bu yetiyi sekteye uğrattığı için cennetden çıkarılmıştır. Dünya hayatı bir "imtihan" alanıdır. İnsan, şeytanın Allah'la olan irtibatını her sekteye uğrattığında, ilişkiyi tekrar tesis edecek olan ancak tevbe'dir. (Burada tevbenin, nedamet ve sonrasında o günahıtan kaçınarak yerine salih amelin ikame edilmesi gerektiği şartlarını gerektirdiğini unutmamak icab eder.)
7. İnsan yedeğinde taşıdığı ebedilik duygusunu(tekrar cennete dönme özlemini) ancak şeytandan beri durarak, Allah'ın vereceği daru'l huld ile tatmin edebilir. Cennetden kovulup yeryüzüne indirilen insanın hem bu emelini gerçekleştirmesi, hem de dünyanın saldırılarından, birbirine düşman olarak hayatını devam ettiren insanların şerrinden halas olabilmesi için, yukarıdaki ayetlerden anlaşılacağı üzere, şu hususlar çıkarılabilir:
 - a. İnsan, yeryüzündeki serüveninde peygamberler ve vahy ile desteklenmiştir. Peygambere ittiba gerekir.
 - b. şeytanı her halükârda apaçık düşman bellemek gerekir.
 - c. Her daim tevbe ile hale çeki düzen vermelidir.
 - d. Takva elbisesi ve hâya şeytanın oyunlarına karşı en büyük silahtır.
 - e. İmtihan bilincini uyanık tutmak, ebedilik arzusunu gemleyebilir ancak.
 - f. Zikir, unutmayı engellemenin ve yaratıcı ile irtibatın olmazsa olmazıdır.